Teitl: Bywyd ar ôl Marwolaeth

Teitlau	**Crefyddau'r Dwyrain**	**Dyneiddiaeth**	**Cristnogaeth ac Iddewiaeth**
Rhesymeg	**YMWADIAD:** Mae'r Nodiadau i Athrawon wedi'u diweddaru er mwyn gallu defnyddio'r adnodd drwy Gwricwlwm i Gymru. Wedi dweud hynny, mae cynnwys yr erthyglau wedi'i archifo ac nid yw'r wybodaeth wedi'i diweddaru. Mae'r erthyglau yn cael eu cadw ar y wefan gan fod y cynnwys yn parhau i fod yn berthnasol i Gwricwlwm i Gymru: Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg. **Pedwar diben 'Cwricwlwm i Gymru - Cwricwlwm am Oes'** **Drwy ddysgu am fywyd ar ôl marwolaeth yn y byd fel rhan o'u gwersi addysg Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg, bydd cyfleoedd i ddysgwyr ddatblygu yn:** • Ddysgwyr uchelgeisiol, galluog sy'n gallu egluro'r syniadau a'r cysyniadau maen nhw'n eu dysgu; • Unigolion iach a hyderus sydd â gwerthoedd cadarn ac sy'n sefydlu eu credoau ysbrydol a moesol; • Cyfranogwyr mentrus, creadigol sy'n rhoi o'u hegni a'u sgiliau er budd pobl eraill; • Dinasyddion moesol, dysgedig a fydd yn ymgysylltu â materion cyfoes yn seiliedig ar eu gwybodaeth a'u gwerthoedd. **Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg yn y Cwricwlwm i Gymru** Drwy ddarllen a defnyddio'r erthyglau yn eu gwersi Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg, caiff dysgwyr gyfleoedd i: • Ymgysylltu â chwestiynau athronyddol a thyngedfennol, a'u harchwilio • Ymgymryd ag ymholiadau ac ymgysylltu â ffynonellau o ddoethineb ac athroniaethau • Datblygu a mynegi eu safbwyntiau dysgedig eu hunain • Defnyddio eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth am safbwyntiau byd-eang crefyddol a heb fod yn grefyddol i feddwl yn feirniadol am eu gwerthoedd eu hunain • Archwilio'r ffyrdd mae argyhoeddiadau athronyddol crefyddol a heb fod yn grefyddol wedi dylanwadu ar brofiad dynol drwy gydol hanes • Gwerthuso amrywiaeth o ffynonellau crefyddol a heb fod yn grefyddol a defnyddio tystiolaeth ohonynt i ymgysylltu â materion moesegol a moesol • Archwilio credoau ac arferion pobl yn eu cymuned, yng Nghymru ac yn y byd ehangach ac ymateb yn sensitif iddynt • Datblygu gwerthoedd cadarn a sefydlu eu credoau moesol a'u hysbrydolrwydd			

Teitlau	Crefyddau'r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	• Trafod eu persbectifau eu hunain a phersbectifau eraill, a myfyrio arnynt **Y lens Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg** Drwy ddarllen a defnyddio'r erthyglau yn eu gwersi Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg, caiff dysgwyr gyfleoedd i archwilio amrywiaeth o gysyniadau yn ymwneud â Chrefydd, Gwerthoedd a Moeseg drwy'r **is-lensys isod:** • Chwilio am ystyr a diben; • Y byd naturiol a phethau byw; • Hunaniaeth a pherthyn; • Awdurdod a dylanwad; • Perthnasoedd a chyfrifoldeb; • Gwerthoedd a moeseg; • Taith bywyd; *Noder bod Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg yn cael eu pennu'n lleol drwy faes llafur cytunedig. Mae gan bob awdurdod lleol ei faes llafur cytunedig ei hun ar gyfer Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg y mae'n rhaid i ysgolion ei ystyried. Mae pob maes llafur sydd wedi'i gytuno wedi ystyried fframwaith y Cwricwlwm i Gymru a chanllawiau Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg y cyfeirir atynt uchod ac isod. **Dolenni Defnyddiol:** **Canllawiau Crefydd, Gwerthoedd a Moeseg - https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales/humanities/designing-your-curriculum/#religion,-values-and-ethics-guidance** **Canllawiau Dyniaethau Hwb - https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales/humanities** **Datganiadau o'r hyn sy'n bwysig - https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales/humanities/statements-of-what-matters/** **Themâu Trawsgwricwlaidd - https://hwb.gov.wales/curriculum-for-wales/humanities/designing-your-curriculum/#cross-cutting-themes**		

Teitlau	Crefyddau’r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
Geirfa allweddol	Crefyddau’r Dwyrain - Bwdhaeth, Hindŵaeth a Sikhiaeth Crefyddau’r Gorllewin – Cristnogaeth, Islam ag Iddewiaeth Samsara – cylch bywyd, marwolaeth ac ail-eni Nirfana/goleuedigaeth – cyrraedd y stad yma sy’n torri cylch samsara. Y Bwdha oedd yr un cyntaf i gyrraedd y cyflwr. Karma - gweithredoedd person, da neu ddrwg, yn y bywyd cynt sy’n penderfynu ei ffurf yn y presennol Enaid – rhan ysbrydol person neu anifail Llwybr Wythplyg – y llwybr mewn Bwdhaeth i dorri cylch samsara a chyrraedd goleuedigaeth. Mae’n cynnwys wyth arferiad. Llyfr Meirw Tibet - Llyfr sy’n arwain Bwdhyddion Tibetaidd	Agnostig - person sydd ddim yn siŵr a oes Duw neu beidio; Anffyddiwr – person sy’n sicr nad oes yna Dduw; Galaru – y teimlad o dristwch ar ôl colli rhywun agos; Angladd – seremoni i gofio am y sawl a fu farw; Teyrnged - geiriau i gofio'r sawl a fu farw; Amlosgi – llosgi corff y sawl a fu farw; Claddu – gosod corff y sawl a fu farw yn y ddaear; Seciwlar – rhywbeth sydd ddim yn cynnwys elfennau crefyddol.	Croeshoeliad - Rhoddwyd Iesu ar y groes ac fe'i lladdwyd. Tragwyddol - Am byth. Genesis - Llyfr yn y Beibl. Nefoedd - Ymuno â Duw ar ôl marwolaeth. Uffern - Gwagle o unrhyw bresenoldeb Duw ar ôl marwolaeth. Meseia - Ffigwr crefyddol pwysig yn dychwelyd. Mitzvot - Rheolau. Monotheistiaeth - Credu mewn un Duw yn unig. Olam Ba-Ha - Y syniad o Nefoedd mewn Iddewiaeth. Edifarhau - Gwneud iawn. Atgyfodiad - Dod yn ôl yn fyw. Sheol - Lleoliad lle credai Iddewon yr anfonir y meirw. Cwestiwn eithaf - cwestiwn athronyddol mawr nad oedd ateb perffaith iddo.

Teitlau	Crefyddau’r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	trwy gyfnod y bardo – y cyfnod rhwng marwolaeth ac ail-eni. Bardo – y cyfnodau rhwng marwolaeth ac ail-eni ym Mwdhaeth Tibet Olwyn Fywyd Tibet – symbol o’r hyn mae Bwdhyddion yn ei gredu am gylch bodolaeth. Bwdhaeth Terevada – Y traddodiad Bwdhaidd hynaf sy’n cael ei arfer yn bennaf mewn gwledydd fel Sri Lanka, Myanmar, Thailand, Cambodia, a Laos. Bwdhaeth Mahayana – Yr ail brif draddodiad Bwdhaidd sy’n cael ei arfer yn bennaf mewn gwledydd fel Tseina, Tibet, Japan, a Korea. Claddedigaeth awyr (sky-burial) – defod mewn Bwdhaeth Tibetaidd lle mae corff marw yn cael ei fwydo i fwlturiaid. Ail-eni - y gred mewn Bwdhaeth bod ynni'r bywyd yma yn effeithio ar y nesaf. Nid yw’r Bwdhydd yn credu mewn enaid		

Teitlau	Crefyddau’r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	ac felly mae’n wahanol i ymgnawdoliad. Ail-genhedliad – y gred bod yr enaid yn symud i gorff newydd ar ôl marwolaeth Atman – yr enaid mewn Hindŵaeth Swarg - teyrnas debyg i nefoedd mewn Hindŵaeth Narak – teyrnas tebyg i uffern mewn Hindŵaeth Moksha – cyflwr mewn Hindŵaeth lle mae cylch samsara wedi ei dorri a’r enaid un ai wedi ail-ymuno â Brahman neu yn ei bresenoldeb fel duw personol. Brahman – yr ysbryd goruchaf sydd ym mhopeth byw. Dharma – dyletswydd mewn Hindŵaeth. Waheguru – enw Duw mewn Sikhaeth Mukti – y cyflwr mewn Sikhaeth o fod wedi torri cylch samsara		

Teitlau	Crefyddau’r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	Atma – y sbarc dwyfol sydd ym mhopeth byw		
Geiriau chwilio	Marwolaeth Bywyd ar ôl marwolaeth Crefydd Bhagavad Gita Enaid Karma Bwdhaeth Hindŵaeth Sikhaeth Tibet Ail-eni Ail-ymgnawdoliad Corff Defodau angladdol	Dyneiddiaeth Agnostig Anffyddiwr Angladd / Cynhebrwng Galaru Teyrnged Amlosgi Claddu Seciwlar	Croeshoeliad Tragwyddol Genesis Nefoedd Uffern Meseia Mitzvot Monotheistiaeth Olam Ba-Ha Edifarhau Atgyfodiad Sheol

Teitlau	Crefyddau'r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	Amlosgi Gwasgaru llwch		Cwestiwn eithaf
Tasgau ymestynnol	Hanfod pob un o'r crefyddau yw eu bod yn cynnig gobaith am fywyd gwell yn y dyfodol. I ba raddau mae hyn yn wir? A ydyw yr un mor berthnasol yn yr oes hon?		
Tasgau dosbarth	1. Luniwch ddiagram Venn i ddangos yr hyn sy'n gyffredin a'r hyn sy'n wahanol rhwng credoau Bwdhaeth, Hindŵaeth a Sikhaeth am fywyd ar ôl marwolaeth. 2. Trafodwch: Pam yn eich barn chi bod cymaint o bobl yn credu bod bywyd ar ôl marwolaeth? A oes ystyr i'r bywyd yma os nad oes rhywbeth arall ar ôl marwolaeth? 3. Crewch flog yn pwyso a mesur y dystiolaeth honedig i fywyd ar ôl marwolaeth. 4. Trefnwch ddadl rhwng rhywun sydd yn argyhoeddedig bod	1. Casglwch wybodaeth am rai o'r dyneiddwyr amlwg. Beth sydd wedi eu harwain ar y llwybr yma? 2. 'Nid yw dyneiddwyr yn credu mewn bywyd ar ôl marwolaeth felly nid oed ganddynt fawr ddim i'w gynnig yn y tymor hir.' I ba raddau yr ydych yn cytuno fod hyn yn wir? 3. Mae dyneiddwyr yn rhoi pwyslais ar warchod yr amgylchfyd. Pa bethau ymarferol maent wedi ei wneud yn y maes yma? 4. Ceisiwch lunio trefn ar gyfer seremoni i gofio am rywun. Rhestrwch yr elfennau y byddech chi yn eu cynnwys. 5. Gwnewch fap i ddangos lle yng Nghymru mae safleoedd claddu naturiol tebyg i'r Goedlan Dragwyddol ym Moduan ger Pwllheli. 6. Gwyliwch y fideo sy'n dangos ymweliad Kate Humble â'r Goedlan Dragwyddol: https://www.bbc.co.uk/programmes/p07l2117 Beth yw eich ymateb?	1. Gwyliwch y fideo hwn o'r enwog Elizabeth Taylor yn siarad am ei phrofiad lle y bu bron â marw. Wrth wylio, meddyliwch yn ôl am yr erthygl a myfyriwch ar eich credoau eich hun. Ydych chi'n meddwl ei bod yn dweud y gwir?! https://www.youtube.com/watch?v=NdZU2IpNpnE 2. O'r erthygl, rydych wedi dysgu am ddau set o gredoau am fywyd ar ôl marwolaeth. Ymchwiliwch i gred crefydd arall am fywyd tragwyddol. 3. Nodwch gredoau'r tair crefydd yn y diagram *venn*. Pa mor wahanol/tebyg ydyn nhw? Ceir templed ar y sleid nesaf. Mae dwy ffaith eisoes wedi'u gwneud i chi!

Teitlau	Crefyddau'r Dwyrain	Dyneiddiaeth	Cristnogaeth ac Iddewiaeth
	bywyd ar ôl marwolaeth a rhywun sydd yr un mor argyhoeddedig nad oes dim.		
Adnoddau pellach			

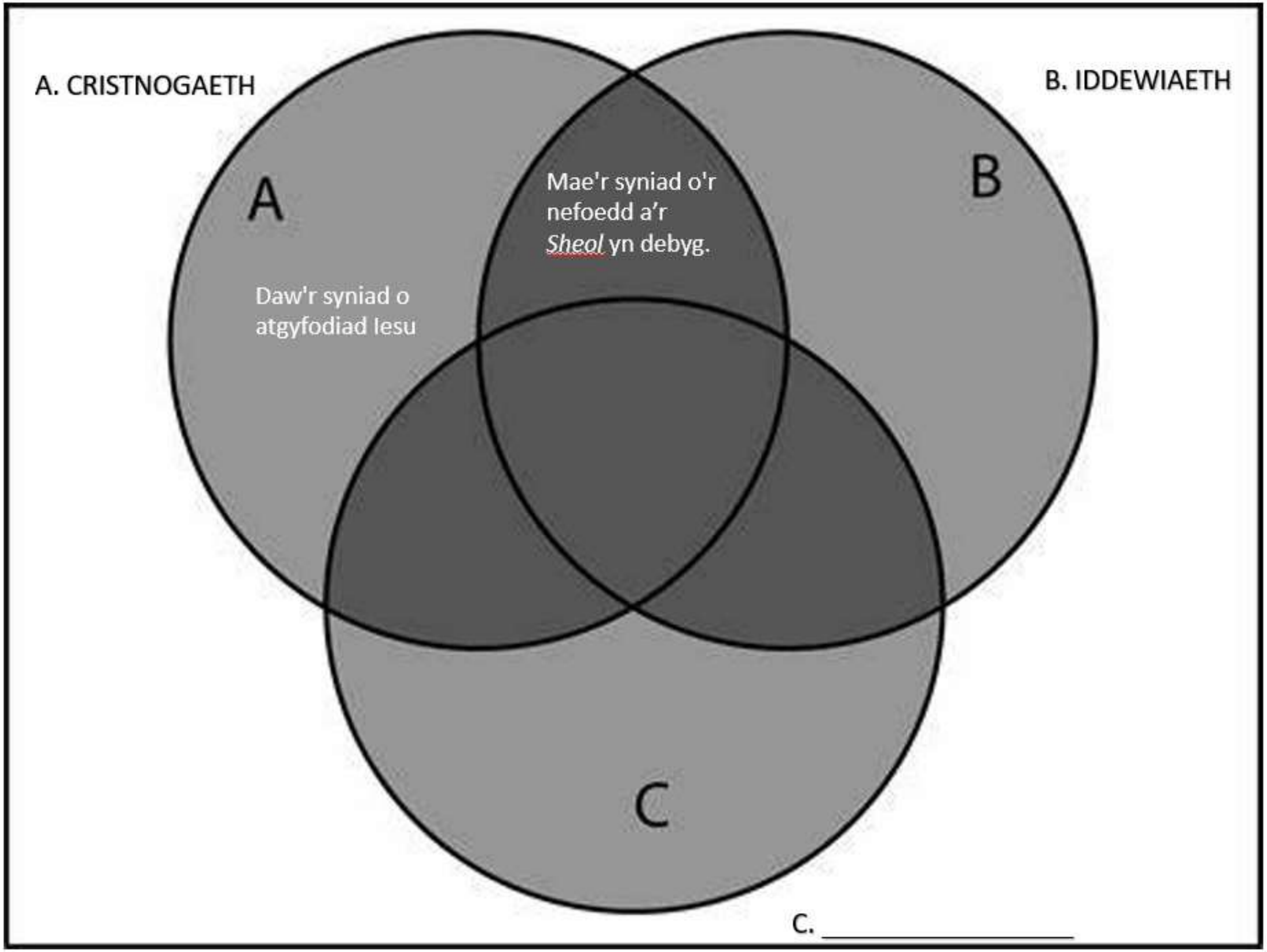
A. CRISTNOGAETH
B. IDDEWIAETH
A
B
Mae'r syniad o'r nefoedd a'r *Sheol* yn debyg.
Daw'r syniad o atgyfodiad Iesu
C
C. ____________________